

**EDUKACJA CZYTELNICZA I MEDIALNA POLSKIEJ
MŁODZIEŻY SZKOLNEJ. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH**

**ЧИТАЦЬКА ТА МЕДІА-ОСВІТА ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ ПОЛЬЩІ.
РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ**

Войцеховська Марія,
д-р Університету Гданьська, Польща
e-mail: maja.wojciechowska@gmail.com

Анотація (переклад). Представлено проблеми керування читанням та медіа-культурою польських школярів. Обґрунтовано необхідність навчання молоді з метою формування читацької компетенції. Привернуто увагу до проблем і перешкод, які виникають у читачів наймолодших соціальних груп. Виокремлено найбільш важливі серед них: соціальні, організаційні, психологічні, фізичні, інтелектуальні.

Представлено підсумки досліджень, проведених у 2012 р. серед 400 учнів середніх шкіл. Висновки розподілено за тематичними блоками:

- *Навички читання, пов'язані з навчальним процесом, накопиченням інформації, культурою проведення дозвілля, формами відпочинку;*
- *використання засобів масової інформації (телебачення, Інтернет, преса);*
- *читання;*
- *засоби реклами.*

Сформульовано основні положення програми керування читанням та медіа-культурою в польських школах.

Rozwój nowych mediów oraz ich konwergencja w znaczący sposób wpływają na sposób komunikowania się społeczeństwa. Zachowania informacyjne młodzieży oraz dorosłych powinny być świadomie kształtowane poprzez szereg działań i programów wprowadzanych przez państwo i częściowo realizowanych przez biblioteki. Brak objęcia opieką informacyjną młodzieży szkolnej może prowadzić do pojawiania się szeregu patologii w sposobie użytkowania informacji. W przypadku osób starszych może zaś pojawić się problem różnorodnych barier informacyjnych, do których zalicza się m.in.:

- bariery społeczne, które utrudniają dostępność źródeł potrzebnych do zaspokojenia potrzeb w systemie społecznym;
- bariery instytucjonalne – niezdolność lub niechęć w dostarczaniu informacji przez instytucje powołane do tego celu;
- bariery psychologiczne – niezdolność jednostki do zdobycia informacji, nieświadomienie własnej potrzeby informacyjnej;

- bariery fizyczne – np. brak dostępności dla osób niepełnosprawnych;
- intelektualne – brak koniecznych umiejętności w zdobywaniu informacji [2, s. 27].

W celu przygotowania polskiej młodzieży szkolnej do użytkowania nowych mediów w 1999 r., na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego, dla sześcioletnich szkół podstawowych i gimnazjów, wprowadzono tzw. ścieżki edukacyjne. Obok takich przedmiotów jak: edukacja filozoficzna, edukacja prozdrowotna, edukacja ekologiczna, regionalna, cywilna i europejska, w prowadzono również edukację czytelniczną i medialną. Był to blok zajęć, który w założeniu miał zwiększyć kompetencje dzieci i młodzieży w zakresie korzystania z nowych mediów. W proces kształcenia młodzieży bardzo często włączano biblioteki szkolne i pracujących w nich bibliotekarzy, którzy mieli stanowić wykwalifikowany personel niwelujący bariery informacyjne oraz uczący jak zachować zasady higieny pracy umysłowej podczas użytkowania np. mediów elektronicznych. W wytycznych ministerialnych określono cele realizacji ścieżki Edukacja czytelnicza i medialna, zadania szkoły, treści edukacyjne oraz osiągnięcia, które powinien osiągnąć uczeń w wyniku przebytego kształcenia. Przez edukację czytelniczną i medialną rozumie się edukację komunikacyjną, informacyjną, kulturalną, twórczą oraz samokształceniową, zaś do jej podstawowych celów zaliczono:

- uczestnictwo w komunikacji interpersonalnej i zbiorowej (społecznej) w charakterze nadawców i odbiorców komunikatów;
- korzystanie z informacji w warunkach społeczeństwa informacyjnego – posługiwanie się technologią informacyjną;
- uczestnictwo w kulturze literackiej, teatralnej, plastycznej, muzycznej, filmowej, naukowej;
- rozwój indywidualnej kultury czytelnicznej i medialnej;
- twórczą działalność w różnych dziedzinach życia i sztuki;
- ustawiczne kształcenie się – głównie poprzez samokształcenie [1, s. 1].

Podsumowując wymienione cele, można stwierdzić, że zadaniem ścieżki Edukacji czytelnicznej i medialnej miało być ukształtowanie kompetencji świadomego uczestnika społeczeństwa informacyjnego.

Po wejściu nowej podstawy programowej do polskich szkół, ścieżka Edukacja czytelnicza i medialna była stopniowo wycofywana, a elementy jej

treści programowych zostały przeniesione do innych przedmiotów. W 2012 r. ukazało się kolejne Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, które do zadań szkoły przypisało przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym, a do zadań nauczycieli, w tym nauczycieli-bibliotekarzy – stworzenie uczniom warunków do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów. Przed biblioteką szkolną postawiono zadanie wspierania nauczycieli przedmiotowych oraz gromadzenie zbiorów również w postaci zasobów multimedialnych. Podkreślono rolę współpracy nauczycieli przedmiotowych z bibliotekarzami. Treści, do tej pory zintegrowane w jednym przedmiocie, który realizować miały przede wszystkim biblioteki szkolne, zostały rozproszone i umieszczone częściowo w innych przedmiotach, takich jak:

- Język polski – zawiera częściowo treści dotyczące edukacji czytelniczej;
- Informatyka – zawiera częściowo treści dotyczące edukacji informacyjnej;
- Wiedza o społeczeństwie – zawiera częściowo treści dotyczące edukacji medialnej.

Przeprowadzone w systemie kształcenia zmiany, środowisko bibliotekarzy odebrało jako negatywne, blokujące proces rozwoju kompetencji informacyjnych młodzieży, w sytuacji kiedy nabywanie tych umiejętności wydaje się szczególnie potrzebne.

W celu zbadania kompetencji młodzieży szkół średnich w zakresie wykorzystania mediów oraz higieny pracy umysłowej w 2012 r. na grupie 400 uczniów przeprowadzono badania ankietowe w kilku blokach tematycznych:

1. Nawyki związane z procesem uczenia się, gromadzenia informacji, gospodarowania czasem wolnym, formami odpoczynku.
2. Użytkowanie mediów (telewizja, Internet, prasa).
3. Czytelnictwo.
4. Przekazy perswazyjne – reklama.

Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie pewnych wniosków, do których należą:

- Prawie 50% uczniów liceów w ogóle nie czyta książek lub czyta mniej niż jedną książkę na miesiąc.
- Po gazetę przynajmniej raz w tygodniu sięga 44% uczniów, najczęściej traktując ją jako rozrywkę.
- Zaledwie 2% uczniów liceów przeznaczają w ciągu dnia godzinę czasu na czynność czytania.
- Dla 46% młodzieży czytanie jest przymusem, dla 31% przyjemnością. Zapytana o zagospodarowanie czasu wolnego odpowiada, że gdyby dysponowała większą jego ilością i tak nie chciałaby więcej czytać (71%).
- Najczęściej czytana przez uczniów literatura to beletrystyka (59%). Kolejne miejsce zajmuje komiks (11%).
- Wśród ulubionych gatunków literackich młodzieży szkolnej pierwsze miejsce zajmują powieści fantasy i science fiction (45%).
- Młodzież szkolna najchętniej czas wolny spędza: oglądając telewizję (33%), bawiąc się na komputerze (32%), spotykając się ze znajomymi (17%), czytając (12%), słuchając muzyki (2,3%), chodząc do kina, teatru, muzeum, galerii, na koncerty (0%).
- Ponad 1/3 młodzieży ogląda telewizję bez umiaru, wskazując iż odbiornik jest włączony od godziny 15-tej do późnych godzin nocnych, również w czasie nauki (zawsze 23%, czasami 39%), a telewizja najczęściej oglądana jest z nudów (40%) lub dla przyjemności (39%).
- Największą popularnością wśród młodzieży szkół średnich cieszą się: programy rozrywkowe (26%), seriale (21%), programy sportowe (20%), programy informacyjne (16%) i programy muzyczne (15%).
- Zaledwie 32% młodzieży uprawia jakiś sport lub znajduje w ciągu dnia czas na spacer. Również sposób planowania nauki można określić jako chaotyczny i niezaplanowany, tj. wielu uczniów uczy się wyłącznie przed sprawdzianami (zawsze 31% i czasami 62%), rzadko utrwalając wiedzę w sposób systematyczny (68%), jako źródło wiedzy wykorzystując najchętniej Internet (85% zawsze, 14% czasami).
- Młodzież korzystając codziennie przez wiele godzin z telewizji i Internetu ma coraz większy kontakt z komunikatami perswazyjnymi. Ponad 80% ankietowanych twierdzi, że jest odporna na mechanizmy reklamy i zna jej konstrukcję, podczas gdy badania empiryczne pokazały, że zaledwie 50% jest w stanie bardzo ogólnie określić zastosowane w reklamie zabiegi.

Podsumowując przedstawione wyniki badań, można skonstatować, że aktualny model wykorzystywania nowych mediów przez młodzież wymaga zmiany poprzez edukację w zakresie higieny pracy umysłowej oraz kształtowania w społeczeństwie pożądanych wzorców kulturowo-społecznych. Przeprowadzone badania pokazują niewielką rangę biblioteki i lektury w życiu współczesnego nastolatka (ani jeden uczeń nie wskazał biblioteki jako podstawowego źródła informacji do pracy szkolnej, zaś Internet wskazało aż 85% uczniów). Sposób spędzania wolnego czasu wskazuje na coraz większą alienację społeczną i ograniczanie kontaktów bezpośrednich na rzecz społeczności internetowych, co odbywa się również kosztem zdrowia fizycznego i życia rodzinnego. Edukacja czytelnicza i medialna polskiej młodzieży szkolnej ciągle przebiega na niezadawalającym poziomie i nie zapobiega rozwijaniu się negatywnych modeli spędzania wolnego czasu. Liczne badania dotyczące kompetencji informacyjnych nastolatków pokazują ponadto, że pomimo przeznaczania wielu godzin w ciągu dnia na aktywność związaną z komputerem, ich umiejętności w zakresie wyszukiwania relewantnych informacji są powierzchowne i ograniczają się do stosowania podstawowych mechanizmów wyszukiwania.

Literatura

1. Andrzejewska, J. Edukacja czytelnicza i medialna: tablice dydaktyczne dla szkół ponadpodstawowych / J. Andrzejewska. – Warszawa : Wydawnictwo SBP, 2006.
2. Świgoń, M. Bariery informacyjne: podstawy teoretyczne i próba badań w środowisku naukowym / M. Świgoń. – Warszawa : Wydawnictwo SBP, 2006.
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego // Dz. U. – 1999. – № 14. – Poz. 129.
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół // Dz. U. – 2012, № 10. – Poz. 977.